

BIJDRAGEN AAN EEN SUCCESVOLLE OVERGANG VAN V(S)O NAAR MBO VOOR LEERLINGEN MET EXTRA ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

**BIJDRAGEN AAN EEN SUCCESSVOLLE OVERGANG
VAN V(S)O NAAR MBO VOOR LEERLINGEN MET
EXTRA ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE**

INLEIDING

De overgang naar het mbo is voor veel jongeren een kwetsbaar moment in de schoolloopbaan. Dat geldt vooral voor veel leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte (in het voortgezet onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs). Al zijn er onder deze groepen leerlingen ook heel wat jongeren die het in het mbo uitstekend doen, nog altijd vallen er tijdens of na de overstap naar het mbo teveel jongeren uit.

Zowel v(s)o-scholen als mbo-instellingen kunnen maatregelen nemen om uitval tijdens of na de overgang naar het mbo te voorkomen en een doorgaande onderwijs- en ondersteuningslijn te realiseren voor jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte. Ook regionale samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld de samenwerkingsverbanden passend onderwijs, de RMC-regio, het VSV-overleg en het OOGO, kunnen hiertoe afspraken maken en acties ondernemen. Deze publicatie geeft de betrokken partijen daarvoor handreikingen en praktische tips en illustreert deze met goede praktijken.

Waar in deze handreiking wordt gesproken over het voortgezet onderwijs (of vo), wordt ook het voortgezet speciaal onderwijs bedoeld.

INHOUDSOPGAVE

1 De urgentie	8
1.1 Het probleem	8
1.2 Oorzaken	8
1.3 Handreikingen	9
2 Wat doet de vo-school?	10
2.1 Ondersteunen bij de oriëntatie	11
2.2 Aandacht voor het beroepsbeeld van de leerling	13
2.3 Verbinding en afstemming LOB en zorg	15
2.4 Ondersteuning bij aanmelding en intake	16
2.5 Ouders betrekken	20
2.6 De overstap evalueren	20
3 Wat doet het mbo?	22
3.1 Extra aandacht voor de kennismaking/intake	22
3.2 Ondersteuning op maat	22
4 Wat doen we samen?	25
4.1 Elkaar (leren) kennen	25
4.2 Regionale samenwerking	26
Verwijzingen	29
Colofon	30

1 DE URGENTIE

1.1 HET PROBLEEM

De overgang van het vo naar het mbo is een kwetsbaar moment in de schoolloopbaan. Dit geldt met name voor veel leerlingen uit het vso, praktijkonderwijs en voor vmbo- en havoleerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte (15% - 20% van de leerlingen in het vo maakt gebruik van extra ondersteuning). Voor deze groepen is het risico dat zij in het mbo vastlopen of uitvallen twee keer zo hoog als bij 'reguliere' mbo-studenten. Vooral in het eerste jaar is de uitval in het mbo groot. Een doorgaande onderwijs- en ondersteuningsleerlijn is voor jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte van wezenlijk belang.

1.2 OORZAKEN

Dat er teveel jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte uitvallen in het mbo, heeft verschillende oorzaken:

- De jongere heeft een studie gekozen, waarvan later blijkt dat deze niet bij hem past.
- Jongeren zijn er onvoldoende op voorbereid dat in het mbo een andere studiehouding van hen wordt gevraagd. Er wordt onder meer een veel groter beroep gedaan op hun zelfstandigheid dan in het vso, praktijkonderwijs, vmbo of havo.
- De jongere komt er achter dat het beeld dat hij heeft van het beroep niet realistisch is.
- Als jongeren in de zomerperiode afhaken (begeleiding ontbreekt), wordt dat te laat opgemerkt en opgepakt.
- Er is onvoldoende communicatie tussen vo en mbo over individuele jongeren; een warme overdracht ontbreekt.
- Er is in het vo onvoldoende kennis over het mbo en vice versa.
- Als de jongere zijn extra ondersteuningsbehoefte niet kenbaar maakt bij het mbo, doorloopt hij de reguliere aanmeldings- en intakeprocedure. Dit is voor jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte vaak niet voldoende, waardoor het risico bestaat dat zij onvoldoende ondersteuning krijgen.
- De ondersteuningsstructuur in het mbo verschilt per instelling en is, zowel voor de begeleiders in de vo-school als voor jongeren met extra ondersteuningsbehoeften vaak niet duidelijk.
- Er is in het mbo onvoldoende flexibiliteit, bijvoorbeeld wat betreft instroommomenten, mogelijkheden voor maatwerk en het behalen van deelcertificaten.
- Er wordt in vo en mbo een verschillende taal gesproken.

1.3 HANDREIKINGEN

Uit een inventarisatie van het Steunpunt Passend Onderwijs (VO-raad), het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs (ECIO, voorheen 'Handicap & Studie'), LECSO, NJi, NVS-NVL, de sectorraad PrO en de MBO Raad blijkt dat er in zowel het vo als in het mbo behoefte is aan een handreiking met tips en praktische voorbeelden om de overgang van vo naar mbo voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte goed te laten verlopen. Uit de inventarisatie blijkt dat er op dit gebied in het land al heel wat gebeurt en dat er soms op de ene plek een vraag speelt, waarvoor in andere regio's of plaatsen oplossingen zijn gevonden.

Hoe begeleid je als onderwijsprofessional in het vo leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte bij de overstap naar het mbo? En hoe borg je de continuïteit van de ondersteuning in het mbo? Met andere woorden: wat kunnen we allemaal doen om de overgang van deze jongeren van het vo naar het mbo te ondersteunen? Deze handreiking geeft hiervoor aandachtspunten, tips en praktijkvoorbeelden.

De tips in deze handreiking zijn algemeen. De belangrijkste tip is dan ook om bij elke jongere maatwerk te leveren, ermee rekening houdend dat in het mbo zelfstandigheid en meer initiatief van de jongere worden verwacht.

Voor wie is deze handreiking interessant?

- Professionals die zich in het vo en het mbo bezighouden met de overgang vo-mbo van jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte.
- Beleidsmakers die (op regionaal niveau) op zoek zijn naar input, lessen en aanknopingspunten om het (regionale) beleid voor het terugdringen van voortijdig schoolverlaten te versterken.
- Leidinggevenden in het vo en het mbo die de doorgaande lijn en de overgang vo-mbo willen versterken.
- Medewerkers in het vo en het mbo die meer zicht willen krijgen op andere personen die zijn betrokken/een rol spelen bij de overgang vo-mbo.

GOEDE PRAKTIJK

Gezamenlijke stage en lessen volgen op het mbo

De Lerende Regio Arnhem (LRA) is een initiatief van samenwerkende scholen voor vo en mbo in de regio Arnhem. Start and Go MBO is een van de projecten van LRA. Het project heeft twee doelen:

- 1) Beter samenwerken en de wederzijdse kennis over het vo en het mbo vergroten.
- 2) Zorgen voor een geleidelijke overstap en een sluitend vangnet voor leerlingen in een kwetsbare positie.

In één van de pilots worden gezamenlijke beroepsgerichte stages georganiseerd voor mbo-studenten en vo-leerlingen. De jongeren (vo en mbo) doen werkzaamheden op hun eigen niveau, en werken samen waardoor ze elkaar leren kennen en ervaringen kunnen uitwisselen. Naast de gezamenlijke stage volgen de vo leerlingen met een maatje van het mbo, lessen op het mbo. De vo jongere krijgt hierdoor een beter beeld van de beroepsopleiding en kan alvast wennen aan de nieuwe omgeving. Aan de andere kant krijgt het mbo beter zicht op deze jongeren, waardoor de overstap beter kan worden begeleid. Doordat vmbo en mbo nauw samenwerken, leren ze elkaar bovendien beter kennen.

Meer informatie: www.start-and-go-mbo.nl

2 WAT DOET DE VO-SCHOOL?

Vanzelfsprekend besteedt de vo-school aandacht aan loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Vaak is informatie geven over opleidingen en beroepen een omvangrijk onderdeel van LOB. Als het gaat om leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte, zijn coaching en begeleiding echter nóg belangrijker. Ook is belangrijk gebleken dat leerlingen concrete ervaringen opdoen met studie en beroep. Het is essentieel dat deze leerlingen goed worden begeleid bij de oriëntatie op opleidingen, bij de keuzes die ze maken en bij de overstap naar het mbo.

De nazorg die vso-scholen en scholen voor praktijkonderwijs hun leerlingen bieden, is van grote waarde voor de overstap naar het mbo (of de arbeidsmarkt). Scholen geven de nazorg op verschillende manieren vorm en inhoud, maar uitgangspunt is dat de school de nazorgtaak gedurende minimaal één jaar nadat de leerling de school heeft verlaten, uitvoert.

“Zowel bij de voorbereiding op het mbo, kennismaking, meedraaidagen en start van het schooljaar heeft de begeleider vanuit het praktijkonderwijs een actieve rol. Zodra de leerling moeite heeft, of tegen het plafond aan lijkt te zitten, hebben wij weer contact met het praktijkonderwijs. Deze samenwerking is goud waard voor de leerlingen. De begeleider komt nog enkele malen op het mbo om te polsen hoe het met de leerlingen gaat en of er extra ondersteuning nodig is.”

2.1 ONDERSTEUNEN BIJ DE ORIËNTATIE

Het is belangrijk dat leerlingen tijdig beginnen met zich te oriënteren op het mbo. Ze moeten zich niet alleen een beeld vormen van de opleidingen en beroepen waarin ze interesse hebben, maar ook van de algemene eisen die in het mbo aan studenten worden gesteld, bijvoorbeeld op het gebied van zelfstandigheid en studiehouding. Voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte is het belangrijk dat zij zich ook buigen over de vraag wat de implicaties zijn van hun beperking bij beroepen waarvoor ze interesse hebben.

Scholen kunnen veel doen om leerlingen te ondersteunen bij hun oriëntatie op het mbo en op beroepen. Het is belangrijk dat de activiteiten zijn ingebed in een programma dat betekenisvol is voor de jongeren zelf, dat zij weten wat het belang van de activiteiten is en wat deze hen opleveren.

GOEDE PRAKTIJK

Ruiken aan de praktijk

Vso Mariëndael in Arnhem organiseert, samen met het mbo en met bedrijven, dat leerlingen met begeleiding (onderdelen van) keuzevakken kunnen volgen op het mbo en in bedrijven. De leerlingen werken daarbij in de praktijk van het mbo of in een bedrijf. Zo heeft praktische voorbereiding op het mbo een structurele plek in het curriculum.

Deze ervaringen helpen deze jongeren om een realistisch beroepsbeeld en opleidingsbeeld te ontwikkelen. Bovendien ontwikkelen ze zo (sociale) vaardigheden, waardoor hun kwetsbaarheid afneemt. Ander winstpunt is dat vso en mbo elkaars werkwijze beter leren kennen.

TIPS

Oriënteren en voorbereiden

- LOB: geef leerlingen adequate informatie, maar investeer vooral in begeleiding en coaching.
- Raadpleeg de website www.expertisepuntlob.nl voor tips, praktijkvoorbeelden en LOB-opdrachten.
- Organiseer snuffelstages voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte. Op deze wijze kunnen ze ook hun 'beperkingen' ontdekken.
- Vraag oud-leerlingen die op het mbo zitten/hebben gezeten om te komen vertellen over hun ervaringen. Nodig ook jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte uit.
- Laat leerlingen meelopen op het mbo, zodat ze zich een goed beeld kunnen vormen van het onderwijs in het mbo. Stimuleer de leerling om bij verschillende mbo-instellingen te gaan kijken: hoe gaat het daar? Sta ook stil bij de bereikbaarheid (met openbaar vervoer) van de onderwijsinstelling en bij de impact van het reizen.
- Investeer in vroege samenwerking tussen vo en mbo, organiseer bijvoorbeeld dat de vo-leerling al vanaf leerjaar 3 een deel van de lessen kan volgen op het mbo.
- Zorg ervoor dat de mentor, de zorgcoördinator¹ en de LOB'er al in vroeg stadium met elkaar overleggen en samenwerken; zorg dat leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte in beeld zijn en bespreek gezamenlijke acties.
- Stimuleer de leerling om na te gaan of het ter voorbereiding op het mbo noodzakelijk is om bepaalde vaardigheden te oefenen. Denk aan bijvoorbeeld aan plannen en organiseren.
- Betrek de mbo-instelling vroegtijdig, dus ruimschoots voor de aanmelding, bij het oriëntatietraject van de leerling.
- Adviseer leerlingen om op websites van de mbo-school te achterhalen welke faciliteiten er worden geboden en bij welke functionarissen ze terecht kunnen. Adviseer de leerling om te zoeken op de term 'passend onderwijs' of 'begeleiding'.
- Wijs de leerling op de website www.mbotogankelijk.nl met informatie voor mbo-studenten met een extra ondersteuningsvraag.
- Wijs de leerling op de website www.kiesmbo.nl
- Wijs de leerling op het bestaan van studentenplatforms, zoals www.jobmbo.nl.
- Wijs de leerling op de website www.studeermeteenplan.nl/mbo
- Wijs de leerling op de website www.fnozorgvoorkansen.nl een Jongerenpanel voor jongeren met een chronische ziekte of beperking.
- Organiseer informatiebijeenkomsten over het mbo voor ouders en leerlingen. Zo betrek je de ouders ook meer bij het keuzeprocess. Ook ouders hebben niet altijd een goed beeld van de huidige beroepenmarkt en het beroepsperspectief van hun kind (zie ook 2.5).
- Adviseer de leerling om bij twijfel over de studiekeuze in gesprek te gaan met de mbo-instelling. Ga na of de mbo-instelling ondersteuning biedt bij heroriëntatie.

1. We spreken in deze publicatie van 'zorgcoördinator'. Deze functionaris wordt ook wel ondersteuningscoördinator of coördinator passend onderwijs genoemd.

GOEDE PRAKTIJK

Meedoen met activiteiten in het mbo

In een van de pilots van 'Start & Go MBO' doen jongeren uit leerjaar 3 en 4 van het voortgezet onderwijs mee aan mbo-activiteiten. Op de vo-scholen worden workshops gegeven over hoe en wat je kunt doen om je beroepskeuze te maken en er is een beroepskeuzechecklist ontwikkeld die jongeren samen met een begeleider uit het vo invullen. Aan de hand daarvan wordt een voorkeur voor een beroep/opleiding vastgesteld en worden hierbij aansluitende mbo-activiteiten aangeboden.

De leerlingen worden tijdens het bezoek aan het mbo begeleid door een begeleider van hun eigen school. Ze volgen een workshop, kijken mee in een les of draaien mee met een praktijkles. Er worden tijdens deze bijeenkomsten ook mbo-studenten ingezet zodat ervaringen kunnen worden uitgewisseld.

Meer informatie: www.start-and-go-mbo.nl

2.2 AANDACHT VOOR HET BEROEPSBEELD VAN DE LEERLING

Het is voor alle leerlingen belangrijk dat er in het beroepskeuzeproces aandacht wordt besteed aan het beroepsbeeld dat zij hebben. Bij leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte komt hier een belangrijk aandachtspunt bij: is het beroep (en de bijbehorende opleiding) haalbaar gezien de beperking(en) van de leerling? Het is van belang dat de leerling zich een goed beeld vormt van de eisen die het beroep stelt in relatie tot zijn extra ondersteuningsbehoefte. Het is raadzaam om ook de ouders, en eventueel de hulpverlener van de leerling, te betrekken bij dit gesprek.

“Nu ik aan het solliciteren ben, kom ik erachter dat een baan in dit beroepenveld met mijn belemmeringen toch wel erg lastig is. Steeds op hetzelfde praktische probleem worden afgewezen is niet leuk. Bij de start van mijn studie hadden we met elkaar hierover moeten nadenken, dan had ik misschien wel iets heel anders moeten kiezen.”

TIPS

Beroepsbeeld

- Laat de leerling snuffelstages lopen om te ervaren welke rol zijn beperking speelt in het betreffende beroep/beroepenveld. Deze ervaringen helpen om het gesprek te voeren over het beroep in relatie tot de extra ondersteuningsbehoefte van de leerling.
- Nodig beroepsbeoefenaars uit voor gastlessen en speeddates met leerlingen. Vraag bijvoorbeeld ouders om over hun beroep te komen vertellen.
- Voer een open gesprek met de leerling over de relatie tussen de gewenste opleiding/het beroep en zijn mogelijkheden en beperkingen/ondersteuningsbehoefte.
- Prikkel de leerling om na te denken over zijn kwaliteiten, mogelijkheden en onmogelijkheden in relatie tot zijn beperking. Stimuleer de leerling om hierover ook in gesprek te gaan met zijn ouders, hulpverlener, omgeving.
- Laat de leerling verkennen welke competenties er in de (praktijk)vakken en de beroepspraktijkvorming van de opleiding worden gevraagd. Sluiten deze competenties aan bij zijn beperkingen, kwaliteiten en mogelijkheden?
- Ga met het mbo in gesprek over mogelijke aanpassingen van het opleidingsprogramma.

GOEDE PRAKTIJK

Doe Dag op het mbo

Jaarlijks maken zo'n twaalfhonderd tweedejaars vmbo-leerlingen van tien vo-scholen kennis met het Zeeuwse mbo tijdens de Doe Dag. Leerlingen schrijven zich in voor een Doe-activiteit bij Edudelta College Goes, Hoornbeeck College of Scalda en maken zo in een dagdeel kennis met mbo-opleidingen of opleidingsclusters en de sfeer op school. Enkele jaren geleden is dit kleinschalig begonnen met enkele scholen, inmiddels doen alle Zeeuwse scholen mee. Mede hierdoor is het een groot succes.

Dit jaar wordt het voor het eerst als onderdeel opgenomen in de Zeeuwse LOB-website. De aanmelding, ervaringen en evaluatie worden hiermee in het loopbaandossier opgenomen en de activiteit wordt daarmee gemakkelijker ingezet tijdens de loopbaangesprekken. Bij alle vmbo-scholen is de Doe Dag opgenomen in het LOB-programma.

2.3 VERBINDING EN AFSTEMMING LOB EN ZORG

Vaak functioneren de zorgstructuur en LOB binnen de vo-school als aparte systemen. De mentor is de eerste begeleider/aanspreekpersoon van de leerling, de decaan is belast met het begeleiden van de leerlingen bij de keuze voor een opleiding en beroep, en de zorgcoördinator vervult een spilfunctie als het gaat om de ondersteuning van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften.

Voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte is het belangrijk dat deze professionals samenwerken en afstemmen. Samen kunnen zij de kansen en risico's van een vervolgopleiding beter in beeld brengen. Er zijn wellicht aanpassingen nodig in het vervolgonderwijs of er kunnen zaken spelen die van belang zijn bij de studiekeuze. Om een goede overgang naar en instroom in het mbo te bewerkstelligen, is het belangrijk dat persoonlijke begeleiding, zorg en LOB bij elkaar komen. Daarom is er over de doorstroom naar het mbo regelmatig contact tussen de mentor, de zorgcoördinator, de decaan en de leerling/ouders.

Vanuit het perspectief van de leerling is de scheiding van deze rollen kunstmatig en niet wenselijk. Op veel scholen is de rol van de mentor in de loopbaanbegeleiding daarom belangrijker geworden. De mentor is 'dichtbij', goed bereikbaar en benaderbaar, kent de leerling goed en fungeert op deze scholen als de 'eerstelijns' begeleider van de leerling. De mentor kan de zorgcoördinator en de decaan (als tweedelijnsfunctionarissen) inschakelen voor advies en ondersteuning.

TIPS

Verbinding LOB en zorg

- Zorg ervoor dat de mentor, de decaan en de zorgcoördinator contact met elkaar hebben over de overstap naar het vervolgonderwijs, niet alleen in het laatste vo-jaar. Begin hier eerder mee.
- De mentor is de spil bij de overgang naar het vervolgonderwijs. Daarnaast kan een doorstroomcoach van het mbo een belangrijke rol spelen in het onderhouden van de contacten en de begeleiding van de overgang (zie ook 3.2).
- Zorg ervoor dat de rollen en taken in het kader van doorstroom duidelijk zijn beschreven. Versterk elkaars expertise.
- Deel met elkaar de feiten over uitval van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte in het eerste jaar van het vervolgonderwijs. Besteed aandacht aan de onderliggende oorzaken. Waar moeten we aan werken?

GOEDE PRAKTIJK

Vroeg beginnen met oriënteren

Op het Nova College beginnen vmbo-leerlingen zich al vanaf het tweede jaar te oriënteren op een sector. Er wordt hierbij nauw samengewerkt met vmbo-scholen in een grote regio (Castricum, de IJmond, Haarlem, Haarlemmermeer, Duin- en Bollenstreek, Amstelveen en Amsterdam). Zo doen aan het CHOICE-evenement bijna vijfduizend tweedejaars van veertig vmbo-scholen mee. In groepjes van 8-12 leerlingen bereiden zij zich in een activiteitencarrousel voor op de profielkeuze in het vmbo.

In de derde klas van het vmbo bezoeken leerlingen samen met hun ouders de MBO Markt om zich verder te oriënteren op passende opleidingen. Vierdejaars vmbo-leerlingen volgen een intensief oriëntatietraject. Behalve informatie over opleidingen, maken leerlingen ook kennis met de beroepspraktijk van een opleiding door middel van een excursie en/of een bezoek aan het stagebedrijf van een mbo-stagiair.

2.4 ONDERSTEUNING BIJ AANMELDING EN INTAKE

Jongeren moeten zich voor 1 april aanmelden bij het mbo. Leerplichtige/kwalificatieplichtige jongeren die voldoen aan de wettelijke vooropleidingseisen, zijn ook toelaatbaar als ze zich na 1 april aanmelden. Bij aanmelding na 1 april heeft de student echter geen recht meer op studiekeuzeadvies en geen voorrang bij opleidingen met een wachtlijst. Jongeren die niet meer leer- of kwalificatieplichtig zijn, kunnen worden geweigerd als ze zich na 1 april aanmelden. Opleidingen mogen jongeren niet selecteren op bijvoorbeeld resultaten, motivatie of gedrag. Loting en toelating op volgorde van aanmelding zijn wel toegestaan.

Het is raadzaam om leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte zo vroeg mogelijk aan te melden, zodat het gesprek over eventuele aanpassingen vroegtijdig kan worden gevoerd en de aanpassingen tijdig kunnen worden geregeld.

Warme overdracht

Voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte is een warme overdracht belangrijk. Alle relevante mensen rond de jongere worden bij de warme overdracht betrokken.

GOEDE PRAKTIJK

Warme overdracht

In de pilot 'warme overdracht' van het project Start & Go MBO is een handreiking ontwikkeld voor een warme overdracht van kwetsbare jongeren. De warme overdracht bestaat uit de volgende stappen:

- Voortraject: de jongere maakt een passende keuze voor een mbo-opleiding. Er zijn instrumenten die de jongere hierbij ondersteunen.
- Het kennismakingsgesprek: de student, een belangrijke ander, de oude en de nieuwe school voeren een gesprek. Vanuit de mbo-instelling schuift er een medewerker aan vanuit de zorg/ondersteuning en iemand vanuit het vak/de opleiding. Er is sprake van wederkerigheid: de jongere leert de school kennen én andersom. De ondersteuningsbehoeften van de jongere worden besproken.
- Interne overdracht van de informatie uit het kennismakingsgesprek: de informatie, o.a. over de extra ondersteuningsbehoefte van de jongere, wordt doorgegeven aan de mentor/ ondersteuner van de jongere, zodat zij hiermee rekening kunnen houden in het onderwijs/de ondersteuning.

Dit zijn randvoorwaarden voor een goede warme overdracht:

- De warme overdracht is altijd met de jongere.
- Eerlijkheid, betrouwbaarheid en transparantie: scholen moeten elkaar vertrouwen wat betreft de overdracht. Toeleverende scholen zijn volledig in het geven van informatie, ontvangende scholen zorgen ervoor dat de informatie bij de juiste mensen terecht komt. Bronnen kunnen zijn: het digitaal doorstroomdossier en/of een gesprek met de mentor (vo) en de jongere. Er wordt rekening gehouden met de AVG.
- Tijd: veel onderwijsprofessionals hebben onvoldoende tijd voor de warme overdracht, omdat er geen rekening mee wordt gehouden in de taakjaarplanning. Dit vraagt aandacht op bestuurlijk niveau.

Doorstroomdossier

Ter ondersteuning van een warme overdracht kunnen scholen en opleidingen gebruikmaken van een (digitaal) doorstroomdossier. Hierover maken scholen in de regio onderling afspraken. Het doorstroomdossier is niet wettelijk verplicht. Het kan bijdragen aan een goede informatieoverdracht en daardoor aan een goede ondersteuning op het mbo: hoe duidelijker het beeld is van de extra ondersteuningsbehoefte van de jongere die wordt aangemeld, hoe groter de kans dat vanaf dag 1 adequate ondersteuning kan worden geregeld.

In een doorstroomdossier staan:

- Persoonsgegevens (dit is wel wettelijk verplicht).
- Informatie over persoonlijke begeleidingsbehoeften.
- Onderdelen of een samenvatting van een loopbaandossier, portfolio of plusdocument.

De jongere bepaalt zelf wat hij deelt met de mbo-school en is zelf verantwoordelijk voor de overdracht van gegevens. Bij de overdracht moet rekening worden gehouden met de

wet Algemene verordening gegevens bescherming (AVG), zie voor meer informatie de volgende websites: [Kennissetⁱ](#), en [MBO Raadⁱⁱ](#) en [privacytoolⁱⁱⁱ](#).

GOEDE PRAKTIJK

Digitaal Doorstroomdossier

In de regio Rijnmond werken vo- en mbo-scholen vanaf 2017 met het digitaal doorstroomdossier van Intergrid (DDD). In het DDD licht de leerling zijn/haar opleidingskeuze toe en wordt daarmee gezien als een samenvatting van het loopbaandossier. Door de invoering van een uniform en digitaal doorstroomdocument neemt de variëteit van intake- en doorstroomformulieren sterk af en kunnen de mentoren en decanen op de vmbo-scholen hun leerlingen beter voorbereiden op de intake.

Het doorstroomformulier krijgt een duidelijke plaats in het LOB-proces van elke school. Doordat alle jongeren met hetzelfde formulier werken, verbetert de kwaliteit van activiteiten rondom de toelating en plaatsing. Dat de begeleider bij de start van het nieuwe schooljaar kan aansluiten bij het door de leerling zelf ingevulde doorstroomformulier, komt ten goede aan een ononderbroken ontwikkeling van de jongere.

Extra ondersteuningsbehoefte bespreken

Een belangrijk aspect bij de aanmelding en intake is het bespreken van de extra ondersteuningsbehoefte/beperkingen van de jongere. Wanneer en op welke manier doet de leerling hiervan melding? Er zijn leerlingen die liever geen melding maken van hun beperking, omdat ze geen label willen en met een schone lei willen beginnen, omdat ze bang zijn dat ze 'anders' zullen worden behandeld of vrezen dat ze niet worden toegelaten tot de opleiding van hun keuze. Het is belangrijk dat de begeleider zich bewust is van deze mogelijke aarzelingen en overwegingen en hier met de leerling over praat. De begeleider stimuleert de leerling om wél melding te maken van zijn beperking en ondersteuningsbehoeften.

Uit onderzoek blijkt namelijk dat het een belangrijke voorwaarde voor succes is dat de jongere zijn extra ondersteuningsbehoefte tijdig kenbaar maakt en duidelijk aangeeft wat hij nodig heeft. De ervaring leert dat het niet melden van de ondersteuningsbehoefte ertoe kan leiden dat studenten in het mbo vastlopen en/of studievertraging oplopen. In principe ligt het initiatief voor dit gesprek bij de jongere, maar het is belangrijk dat zijn begeleider hem stimuleert om dit gesprek te voeren en hem hierbij ondersteunt.

De mbo-instelling mag jongeren niet weigeren op grond van hun beperking/extra ondersteuningsbehoefte en is verplicht om waar nodig doeltreffende aanpassingen uit te voeren. Deze plicht geldt alleen niet als deze aanpassingen een onevenredige belasting vormen, die redelijkerwijs niet van de instelling kan worden gevraagd. De instelling moet dan op basis van een individueel onderzoek onderbouwen waarom de extra ondersteuningsbehoefte een onevenredige belasting vormt. Ook moet de opleiding

de jongere adviseren welke opleiding(en) beter zou(den) kunnen passen. Wanneer een jongere wordt geweigerd op grond van zijn extra ondersteuningsbehoefte, kan hij contact opnemen met het [College voor de rechten van de mens](#)^{iv} of met [Onderwijsconsulenten](#)^v.

“Af en toe komt het voor dat een jongere bij de verkeerde intaker terecht komt doordat hij zaken verzwijgt. Hierdoor komen ondersteuningsbehoeften en noodzakelijke aanpassingen te laat in beeld.”

TIPS

Aanmelding en intake/kennismaking

- Organiseer een warme overdracht.
- Zorg dat je als begeleider/mentor in het vo op de hoogte bent van de aanmeldings- en intakeprocedures van de mbo-instellingen in de regio.
- Meld leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte, in overleg met ouders en de leerling, in een vroeg stadium aan. Dan kan het mbo worden betrokken bij de oriëntatie en de mogelijkheden in relatie tot de extra ondersteuningsbehoefte van de jongere en kunnen aanpassingen en voorzieningen zo nodig tijdig worden geregeld. Houd bij of examenleerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte hun oriëntatie en de aanmeldingsprocedure tijdig starten.
- Ondersteun de leerling zo nodig bij het verzamelen van gegevens voor de aanmelding/intake. Op welk moment de gegevens worden overgedragen, is afhankelijk van de complexiteit van de situatie van de leerling (hierbij geldt: hoe complexer, hoe eerder).
- Wees je ervan bewust dat leerlingen het moeilijk kunnen vinden om hun eigen beperking(en) te zien en het lastig vinden om hun ondersteuningsbehoeften goed in te schatten. Voer hierover coachende gesprekken. Betrek zo mogelijk ook de ouders.
- Bespreek met de leerling of hij zijn extra ondersteuningsbehoefte wel of niet kenbaar wil maken en wat daarvan de voor- en nadelen zijn. Stimuleer de leerling om zijn extra ondersteuningsbehoefte wel kenbaar te maken en leg uit waarom dat belangrijk is. Bespreek wanneer en op welke manier hij dat kan doen.
- Oefen het aanmeldings-/intakegesprek met de leerling. Oefen met name het vertellen over de beperkingen en ondersteuningsbehoeften en het bespreken van de wenselijke aanpassingen.
- Bespreek de rechten van de leerling. Mbo-instellingen mogen studenten niet weigeren op grond van ondersteuningsbehoeften en zijn verplicht aanpassingen te doen (zie hierboven). Raadpleeg hiervoor [deze website](#)^{vi}.
- Kijk voor voorbeelden, informatie en tips over het doorstroomdossier op [deze website](#)^{vii}.
- Stimuleer de leerling om zijn studiekeuze en overstapproces ook met zijn hulpverlener te bespreken. Indien gewenst kan de hulpverlener meegaan naar het intake-/kennismakingsgesprek.
- Bespreek met de leerling met wie hij binnen de mbo-instelling contact kan opnemen als hij aan het begin van de opleiding vastloopt of dreigt vast te lopen. Vertel dat hij in dat geval ook contact kan opnemen met zijn mentor van de vo-school.

2.5 OUDERS BETREKKEN

Zeker als het gaat om leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte is het van belang dat de ouders worden betrokken bij de schoolloopbaan, dus ook bij de overgang naar het vervolgonderwijs. Ook de ouders worden voorbereid op de overstap en wat daarbij allemaal komt kijken. Waar moeten leerlingen en hun ouders op letten bij de overgang? Over welke zaken moeten zij nadenken? Past de studie/het beroep bij de persoon en de extra ondersteuningsbehoefte van de leerling? Het is zaak om ook met de ouders *vroegtijdig* in gesprek te gaan over zaken die van belang zijn voor een goede start in het mbo.

TIPS

Ouders betrekken

- Betrek de ouders vroegtijdig bij de studiekeuze en bij de voorbereiding op de overgang naar het mbo.
- Organiseer informatiebijeenkomsten over het mbo voor ouders en leerlingen. Ook ouders hebben niet altijd een goed beeld van de huidige beroepenmarkt en het beroepsperspectief van hun kind.
- Maak de ouders ervan bewust dat het belangrijk is dat de leerling zijn ondersteuningsbehoeften kenbaar maakt bij de mbo-opleiding. Licht toe waarom dat belangrijk is.
- Licht leerlingen en ouders goed voor over de rechten en plichten bij de overgang.
- Download de [handreiking ouderbetrokkenheid](#)^{viii}.
- Raadpleeg [dit artikel](#)^x en [deze handreiking](#)^x op de website van Expertisepunt LOB.
- Raadpleeg [dit artikel over extra ondersteuning](#)^{xi}.
- Neem kennis van de uitkomsten van [dit onderzoek over ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en mbo](#)^{xii}.

2.6 DE OVERSTAP EVALUEREN

Om te bewerkstelligen dat de overstap naar het mbo van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte steeds beter verloopt, is het zaak om dat goed te volgen en te evalueren. Wat gaat wel en niet goed? Was onze begeleiding toereikend? Wat kunnen wij doen om de overstap nog beter te laten verlopen?

Steeds meer vo-scholen gebruiken doorstroomdata om zicht te houden op hoe het hun leerlingen vergaat in het vervolgonderwijs. Deze doorstroomdata bieden scholen veel nuttige informatie, die zij kunnen gebruiken om de doorstroom van leerlingen naar het vervolgonderwijs te verbeteren.

TIPS

De overstap evalueren

- Vraag de leerling of je hem, bijvoorbeeld na een jaar, mag benaderen om te horen hoe het gaat en om het overgangsproces (en de rol van vo en mbo hierin) te evalueren.
- Creëer een online netwerk op LinkedIn om contact te houden met oud-leerlingen. Via zo'n netwerk kan de school doorstroomgegevens verzamelen, leerlingen volgen en eenvoudig in contact kan komen met oud-leerlingen. Oberon heeft een [handleiding gemaakt voor de opzet van een online netwerk via LinkedIn^{xiii}](#).
- Verzamel doorstroomdata. Raadpleeg hiervoor de [Handreiking gebruik van doorstroomdata^{xiv}](#).
- Evalueer intern of er bij de overgang naar het mbo wordt gewerkt volgens de afgesproken beleidskaders, procedures en taakbeschrijvingen.
- Monitor het beleid en evalueer dit jaarlijks zowel binnen de eigen onderwijsinstelling als binnen het samenwerkingsverband/de regio.

3 WAT DOET HET MBO?

3.1 EXTRA AANDACHT VOOR DE KENNISMAKING/INTAKE

Als een jongere tijdens de aanmeldingsprocedure aangeeft dat hij een extra ondersteuningsbehoefte heeft, is het van belang dat de mbo-instelling zich een goed beeld vormt van de ondersteuningsbehoeften van de jongere. Daarom is het raadzaam om de reguliere intake/kennismaking uit te breiden, bijvoorbeeld door het gesprek te verlengen of een tweede gesprek te plannen waarin wordt ingezoomd op de vraag welke ondersteuning er nodig is. Voorop staat dat de mbo-instelling zich bij de eerste kennismaking een goed beeld vormt van de ondersteuningsbehoeften van de jongere en direct de nodige actie onderneemt om ervoor te zorgen dat de student vanaf de start de ondersteuning krijgt die hij nodig heeft.

3.2 ONDERSTEUNING OP MAAT

In tegenstelling tot het basis- en voortgezet onderwijs, kent het mbo geen aparte onderwijsvorm waar studenten specialistische of intensieve begeleiding krijgen. Dit betekent dat mbo-scholen hun onderwijs en examinering zó inrichten dat er vanaf de start van de opleiding rekening wordt gehouden met eventuele beperkingen van studenten en dat de jongeren op maat ondersteuning krijgen.

GOEDE PRAKTIJK

De overstapcoach

In de regio Zuidoost Brabant krijgen leerlingen die dat nodig hebben begeleiding van een overstapcoach. In het laatste jaar van het vo maakt de vo-school een inschatting voor welke leerlingen de overstap naar het mbo een risico kan zijn. Deze leerlingen worden gekoppeld aan een doorstroomcoach die hen begeleidt gedurende de laatste 6 maanden van het vo en de eerste 6 maanden van het mbo. Per vo-school wordt gewerkt met twee coaches: één vanuit het vo en één vanuit het mbo. Na het eerste half jaar op het mbo wordt bekeken of de student zonder extra ondersteuning verder kan. Zo niet dan wordt afgesproken welke extra begeleiding nodig is en draagt de overstapcoach de begeleiding over. [Meer informatie.](#)

Afspraken over de ondersteuning van de student kunnen worden vastgelegd in een bijlage bij de onderwijsovereenkomst. Deze wordt met ingang van het schooljaar 2021 -2022 waarschijnlijk afgeschaft, maar ook daarna blijft het nodig om met individuele studenten maatwerkafspraken te maken over extra ondersteuning.

Dat geldt ook voor het examen. Soms zijn bepaalde exameninstrumenten voor studenten ongeschikt (een dove student kan bijvoorbeeld geen luistertoets maken). Onderwijsteams en examencommissies kunnen gezamenlijk alternatieven en aanpassingen bedenken zodat de student aan dezelfde kwalificaties voldoet als de andere studenten.

GOEDE PRAKTIJK

Loopbaanklas

Het Graafschap College (Achterhoek) heeft een loopbaanklas voor mbo-studenten (niveau 2,3,4) die vastlopen of twijfelen over de opleiding die zij volgen. Gedurende acht weken doorlopen de studenten in de Loopbaanklas een programma dat bestaat uit de volgende fases:

1. De ik-fase: de studenten onderzoeken hun persoonskenmerken en beroepscompetenties door middel van testen, opdrachten en feedback.
2. De informatiefase: de studenten krijgen voorlichting en voeren gesprekken over hun interesses en mogelijkheden.
3. De keuzefase: de studenten maken een keuze voor een nieuwe opleiding en worden ondersteund bij de aanmelding en de toelatingsprocedure.

TIPS

Wat doet het mbo?

- Neem meer tijd voor het intake-/kennismakingsgesprek en nodig hiervoor - in overleg met de jongere - ook de ouders en eventueel de hulpverlener van de jongere uit.
- Wijs de jongere op de website www.mbotoegankelijk.nl met informatie voor mbo-studenten met een extra ondersteuningsvraag.
- Zorg voor goede informatie over de ondersteuning die de mbo-instelling biedt aan studenten met een extra ondersteuningsbehoefte en maak dat zichtbaar (bijvoorbeeld op de website).
- Raadpleeg de website van het [Platform Passend Onderwijs mbo](#)^{xv}. Dit platform wil de toegankelijkheid van het mbo voor studenten met een extra ondersteuningsbehoefte vergroten door deskundigheidsbevordering van de leden en door belangenbehartiging.
- Zet bij jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte een doorstroom- of overstapcoach in die de jongere voor, tijdens en na de overgang naar het mbo begeleidt. De doorstroomcoach gaat al in een vroeg stadium in het vo in gesprek met de jongere en de betrokkenen. Ze stellen een gezamenlijk plan op om de overgang goed te laten verlopen. De doorstroomcoach blijft actief betrokken tot de student zijn plek op het mbo gevonden heeft en het mbo de benodigde ondersteuning heeft geregeld.
- Zet peercoaching en buddy's in die de jongere gedurende de eerste periode in het mbo (of langer) begeleiden. Jongeren nemen meer aan van leeftijdgenoten.
- Organiseer twee instroommomenten: in september en in februari. Studenten die een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt, kunnen dan vrij snel starten met een andere opleiding. Dit helpt uitval voorkomen.
- Zorg voor een goede samenwerking en afstemming tussen LOB en andere ondersteuning die de student krijgt.
- Raadpleeg voor aanpassingen van exameninstrumenten het [servicedocument](#)^{xvi} dat het Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering in samenwerking met het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs, Cinop en de MBO Raad heeft ontwikkeld.
- Creëer een [online netwerk op LinkedIn](#)^{xvii} om contact te houden met oud-studenten. Via zo'n netwerk kan de mbo-instelling doorstroomgegevens verzamelen, studenten volgen en eenvoudig in contact komen met oud-studenten. Zij kunnen bijvoorbeeld worden ingeschakeld om te komen vertellen over hun werk of over hun ervaringen op het mbo.

GOEDE PRAKTIJK

Pitstop

Op het Friesland College krijgen studenten die vast dreigen te lopen of zijn vastgelopen in een opleiding een time-out van zes weken om aan hun persoonlijke ontwikkeling te werken. Dit programma, Pitstop, helpt de student om een nieuwe start of doorstart te maken, aan de hand van opdrachten die zijn afgestemd op zijn eigen doelen. Opzet is dat de student in maximaal zes weken het traject doorloopt en met nieuwe motivatie verder gaat met een opleiding.

4 WAT DOEN WE SAMEN?

4.1 ELKAAR (LEREN) KENNEN

Om te bevorderen dat jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte goed doorstromen naar het mbo, is het allereerst van belang dat begeleiders in het vo kennis hebben over het mbo en vice versa. Alleen dan is het immers mogelijk om voor jongeren een doorgaande lijn te realiseren.

Zo is het van belang dat begeleiders in het vo een goed beeld hebben van de eisen die het mbo aan studenten stelt, bijvoorbeeld als het gaat om studiehouding en zelfstandigheid, dat ze kennis hebben van de gebruikte terminologie/taal en weten hoe de zorgstructuur in het mbo is ingericht. Net zo is het van belang dat mbo-begeleiders weten hoe het onderwijs, de begeleiding en de zorgstructuur in het voortgezet (speciaal) onderwijs eruit zien.

Ook moeten begeleiders in vo en mbo op de hoogte zijn van relevante wet- en regelgeving. Omdat het gaat om jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte, is het noodzakelijk dat begeleiders in vo en mbo weten wat passend onderwijs inhoudt en wat de Wet passend onderwijs vereist van onderwijsinstellingen en van begeleiders. Het helpt om elkaar te leren kennen als vo-scholen en mbo-instellingen in de regio samenwerken om de overgang van jongeren naar het mbo zo goed mogelijk te laten verlopen, daar afspraken over maken en gezamenlijk werkwijzen ontwikkelen. Doordat er dan sprake is van gedeeld eigenaarschap, maken professionals zich de cultuur, procedures en taal van de andere sector gemakkelijker eigen.

GOEDE PRAKTIJK

Bustour langs mbo-instellingen

Samenwerkingsverband Sterk VO en mbo-instellingen in de regio Utrecht organiseren een bustour langs verschillende mbo-instellingen voor mentoren en decanen van vmbo-scholen. Zij maken kennis met het mbo en mbo-opleidingen, zodat zij hun leerlingen beter kunnen adviseren over vervolgopleidingen en kunnen begeleiden bij de overgang. Welke opleidingen bieden de mbo-instellingen aan? Wat kenmerkt deze school? En hoe is de sfeer? Er is veel belangstelling voor de tour. In 2018 deden er zo'n 150 decanen en mentoren mee. [Zie hier voor meer informatie^{xviii}](#).

TIPS

Elkaar (leren) kennen

- Organiseer lesbezoeken over en weer.
- Organiseer gezamenlijke (informatie)bijeenkomsten voor docenten/begeleiders, bijvoorbeeld via decanenkringen of op mentordagen.
- Laat vo-docenten stage lopen in bedrijven om zich een beeld te vormen van beroepspraktijken waarvoor het mbo studenten opleidt.
- Stel je als vo-school op de hoogte van de aanmeldings- en intakeprocedures van de mbo-instellingen in de regio.
- Download de brochure ‘[Samenwerken aan beroepsonderwijs](#)^{xi}’.
- Raadpleeg de websites van de mbo-instellingen in de regio.
- Raadpleeg www.passendonderwijsmbo.nl over passend onderwijs in het mbo.
- Raadpleeg de [website van de VO-raad](#)^x over passend onderwijs in het vo.
- Raadpleeg www.ecio.nl, de website van het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs (voorheen Handicap + Studie).
- Raadpleeg de [website van OCW met informatie over studiekeuze](#)^{xi}.
- Raadpleeg www.studeermeteenplan.nl, website voor jongeren met informatie ter voorbereiding op een studie in mbo (en hbo).
- Raadpleeg de website van het Expertisepunt LOB, www.expertisepuntlob.nl. Bij het item ‘thema’s’ vind je veel informatie. Ook zijn er tips en voorbeelden te vinden bij het item ‘materialen’.

GOEDE PRAKTIJK

Twents Aansluitingsnetwerk vmbo-mbo

Ten behoeve van een goede overgang van vmbo naar mbo werken vmbo- en mbo-scholen in Twente met elkaar samen in het Twents Aansluitingsnetwerk. Dit netwerk organiseert onder andere professionaliseringstrajecten. Zo is er een scholingsprogramma waarin mentoren uit het vmbo informatie krijgen over onder andere instroom- en doorstroomrechten, LOB op het mbo en het Digitaal Doorstroomdossier.

Daarnaast zijn er trainingen voor teams die meer willen weten over een of meerdere scholen die zijn aangesloten bij het Aansluitingsnetwerk en kunnen docenten, decanen en leidinggevendenden meelopen met een collega op het vmbo/mbo. Zie [hier voor meer informatie](#)^{xxii}.

4.2 REGIONALE SAMENWERKING

Belangrijke voorwaarde voor een goede doorstroom van vo naar mbo is dat er een sterk regionaal netwerk is en dat betrokken partijen op regionaal niveau – vo-scholen, mbo-instellingen, samenwerkingsverbanden, gemeenten – duidelijke afspraken hebben gemaakt over zaken zoals procedures, het tijdpad, het doorstroomdossier, taken, rollen en samenwerking rond de overgang. Door hierover regionale afspraken vast te

leggen, is het succes van de overstap naar het mbo minder afhankelijk van personen en persoonlijke relaties. Juist wanneer er sprake is van een extra ondersteuningsbehoefte, is het belangrijk gebleken om – naast de begeleiding van de overstap van ‘school naar school’ – ook te sturen op een doorgaande ondersteuningslijn.

De afspraken kunnen bijvoorbeeld worden gemaakt in het overeenstemming gericht overleg (OOGO) van gemeenten en samenwerkingsverbanden passend onderwijs vo, waar mbo-instellingen sinds januari 2019 ook bij aangesloten moeten zijn. Ook kunnen deze afspraken een plek krijgen in de regionale VSV agenda van de RMC-regio. Regio's kunnen het beste zelf afwegen welk bestuurlijk overleg zich hiervoor het beste leent.

Naast het maken van afspraken, is het effectief als betrokken partijen concreet samenwerken aan de verbetering van de overgang vo-mbo. Door samen te werken in werkgroepen, leert men elkaar en elkaars werk kennen, worden knelpunten duidelijk en ontstaan goede ideeën voor verbetering.

GOEDE PRAKTIJK

De Overstap

In het project De Overstap hebben RMC-regio Utrecht, vo-scholen en mbo-instellingen afspraken gemaakt over de overgang van vo naar mbo. [Dit document^{xxiii}](#) geeft de overlegstructuur van het project weer.

Er zijn gedurende het jaar vier oriëntatiedagen voor vmbo leerjaar 3 en 4, waar leerlingen workshops volgen die worden verzorgd door het mbo. Alle mbo's doen hieraan mee. Afspraak is dat jongeren zich voor 1 april aan te melden bij een vervolgopleiding. Op het moment van aanmelden moet elke jongere een ingevuld [digitaal doorstroomdossier^{xxiv}](#) hebben, zodat het mbo beschikt over de gewenste informatie over de leerling. Leerlingen met een zorgbehoefte worden middels een warme overdracht aan het mbo overgedragen.

Voor jongeren die niet met reguliere ondersteuning of niet op eigen kracht de overstap kunnen maken, wordt de hulp ingeschakeld van een overstapcoach, die de jongere begeleidt rond de overgang naar het mbo. In april en in juni worden er regionale ‘Overstaptafels’ georganiseerd waar vo, mbo en leerplicht de risicoleerlingen bespreken. Doel hiervan is dat ook deze leerlingen in september starten met een passende vervolgopleiding. De overstapcoaches zijn hierbij aanwezig, zodat leerlingen direct warm kunnen worden overgedragen. Ook kan er een jobhunter BBL worden ingezet om de jongere zo nodig te matchen met een leerwerkplek.

Na de zomer, bij de start van het schooljaar, wordt er een no-show actie uitgevoerd: zijn de leerlingen werkelijk met de opleiding begonnen? Op 1 oktober wordt gecheckt of de studenten definitief zijn geplaatst. Zie hier voor [meer informatie^{xxv}](#).

TIPS

Regionale samenwerking

- Benut het OOGO of het VSV-overleg om afspraken te maken over het tegengaan van voortijdig schoolverlaten en over de overgang vo-mbo, met specifieke aandacht voor jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte. Borg de afspraken: leg ze vast in de bestuurlijk geaccordeerde ontwikkelagenda en daaraan verbonden plannen van onderwijs en gemeenten.
- Bedenk welke netwerkcontacten relevant zijn en investeer in deze contacten. Onderhoud je netwerk door bijeenkomsten te organiseren en te bezoeken.
- Ga kijken en praten met regio's die goede afspraken hebben gemaakt over de overgang van vo naar mbo. Zo hebben bijvoorbeeld het [samenwerkingsverband Groningen Stad^{xxvi}](#), de [Lerende Regio Arnhem^{xxvii}](#), de [regio Achterhoek^{xxviii}](#) en het [samenwerkingsverband Sterk VO^{xxix}](#) goede ervaringen opgedaan.
- Organiseer regionale 'Overstaptafels' waar vo, mbo en leerplicht de risicoleerlingen bespreken. Het is van belang om leerplicht hierbij te betrekken.
- Download de brochure van het NJi met [praktijkvoorbeelden^{xxx}](#) van samenwerking tussen onderwijs en gemeenten (Nji).
- Download de brochure '[Sterke netwerken rond kwetsbare jongere^{xxxi}](#)', adviezen voor bestuurlijke samenwerking van onderwijs en gemeenten (Nji).
- Evalueer jaarlijks (op regionaal niveau) de aansluiting en de studievoortgang van studenten met een extra ondersteuningsbehoefte.
- Evalueer regelmatig of betrokken partijen werken volgens de afgesproken beleidskaders, procedures en taakbeschrijvingen.
- Gebruik doorstroomdata om de samenwerking, de procedures en werkwijzen te verbeteren. Download hiervoor de '[Handreiking gebruik van doorstroomdata^{xxxii}](#)' (VO-raad, Oberon).
- Raadpleeg www.regionaalonderwijsbeleid.nl met informatie en hulpmiddelen voor het ontwikkelen en uitvoeren van regionaal beleid op het snijvlak van gemeenten en onderwijs.

GOEDE PRAKTIJK

Loopbaanplein Achterhoek

In het zogenoemde 'Loopbaanplein' werkt het Graafschap College samen met verschillende regionale partners die onderzoek, advies en ondersteuning bieden. Jongeren kunnen hier terecht met allerlei vragen op het gebied van opleiding en werk, bijvoorbeeld over studiebegeleiding, het vinden van een leerwerkplek, als ze extra ondersteuning of advies nodig hebben vanwege een arbeidshandicap of als ze vast dreigen te lopen in hun studie. Ook de begeleiding van studenten met een extra ondersteuningsbehoefte wordt georganiseerd vanuit het Loopbaanplein. Zie [hier voor meer informatie^{xxxiii}](#).

VERWIJZINGEN

Overzicht websites

- www.expertisepuntlob.nl
- www.mbotogankelijk.nl
- www.kiesmbo.nl
- www.jobmbo.nl
- www.studeermeteenplan.nl/mbo
- www.fnozorgvoorkansen.nl
- www.start-and-go-mbo.nl
- www.passendonderwijsmbo.nl
- www.ecio.nl
- www.studeermeteenplan.nl
- www.regionaalonderwijsbeleid.nl

i	https://aanpakibp.kennisnet.nl/	xviii	https://www.sterkvo.nl/news/unieke-samenwerking-tussen-utrechtse-mbos-voor-beter-studieadvies-vmbo-leerlingen/
ii	https://www.mboraad.nl/themas/privacy	xix	https://www.mboraad.nl/sites/default/files/documents/samenwerken_aan_vmbo-mbo_2e_editie_web.pdf
iii	https://www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl/tool-privacy/#/	xx	https://www.vo-raad.nl/themas/passendonderwijs
iv	https://www.mensenrechten.nl/	xxi	https://www.studiekeuze123.nl/begrippenlijst/kiesmbonl
v	https://www.onderwijsconsulenten.nl/	xxii	https://www.aansluitingsnetwerk.nl/voor-onderwijzers/professionalisering/
vi	https://passendonderwijsmbo.nl/beleid-en-regelgeving/	xxiii	https://www.sterkvo.nl/wp-content/uploads/Schoolloopbaan/VOMBO/De_Overstap/Vergaderstructuur-De-Overstap-180524.pdf
vii	https://www.expertisepuntlob.nl/doorstroomdossier	xxiv	https://www.sterkvo.nl/wp-content/uploads/Schoolloopbaan/VOMBO/Handleiding-Digitaal-Doorstroomdossier.pdf
viii	https://www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl/wp-content/uploads/2017/12/Handreiking-Ouderbetrokkenheid.pdf	xxv	https://www.sterkvo.nl/de-overstap/
ix	https://www.expertisepuntlob.nl/ouderbetrokkenheid	xxvi	https://www.swv-vo2001.nl/overgang-vo-mbo/
x	https://www.expertisepuntlob.nl/materialen/handreiking-ouders-en-lob-city-deal-project	xxvii	https://www.lerenderegioarnhem.nl/
xi	https://passendonderwijsmbo.nl/onderwijs-en-examinering/informatie-aan-studenten/voorlichting-over-extra-ondersteuning/	xxviii	http://www.profijscholen.nl/nl/
xii	https://ecbo.nl/onderzoekpublicatie/een-goed-gesprek-over-de-toekomst/	xxix	https://www.sterkvo.nl/de-overstap/
xiii	https://www.oberon.eu/ons-portfolio/item/linkedin-als-volgsysteem-.html - (M. Buynsters (2016). LinkedIn als volgsysteem. Het gebruik van sociale media om doorstroomgegevens in beeld te brengen. Utrecht: Oberon).	xxx	https://passendonderwijsmbo.nl/app/uploads/Sterke-netwerken-rond-kwetsbare-jongeren_adviezen-en-praktijkvoorbeelden-samenwerking-onderwijs-gemeenten.pdf
xiv	https://www.vo-raad.nl/system/downloads/attachments/000/000/005/original/VO063_Handreiking_Doorstroomdata_dec_2017.pdf?1518534067	xxxi	https://www.mboraad.nl/sites/default/files/documents/sterken_netwerken_rond_kwetsbare_jongeren_adviezen.pdf
xv	https://passendonderwijsmbo.nl/samenwerking/platform-passend-onderwijs/platform-passend-onderwijs-mbo/uploads/ServiceDocument_Passende-examinering_V.2.0.1.pdf	xxxii	https://www.vo-raad.nl/system/downloads/attachments/000/000/005/original/VO063_Handreiking_Doorstroomdata_dec_2017.pdf?1518534067
xvi	https://passendonderwijsmbo.nl/app/uploads/ServiceDocument_Passende-examinering_V.2.0.1.pdf	xxxiii	https://graafschapcollege.nl/bedrijven-en-instellingen/samenwerkingsinitiatieven/loopbaanplein-oost-achterhoek/
xvii	https://www.oberon.eu/ons-portfolio/item/linkedin-als-volgsysteem-.html - (M. Buynsters (2016). LinkedIn als volgsysteem. Het gebruik van sociale media om doorstroomgegevens in beeld te brengen. Utrecht: Oberon).		

COLOFON

Auteur: Tekstbureau Elise Schouten i.s.m.
Mike Jolink van het Steunpunt Passend Onderwijs
Vormgeving: BUREAUBAS
Fotograaf: Ewouter Blokland
Drukwerk: Drukproef

Maart 2020

*Onze speciale dank gaat uit naar de volgende mensen voor hun medewerking aan de totstandkoming van deze handreiking:
Chaja Deen van het NJi, Doride de Bruin van MBO Raad, Elzeline Bergisch en Sandra Mors van NVS-NVL, Jasper Swuste
van LECSO, Elke van Doorn van ECIO, Karien Coppens van ECBO, Carlo Kok en Margriet Overmeyer van Expertisepunt LOB,
Eric Bouwens Sectorraad Pro en Anita Kluit van Mariëndael*

Ook danken wij de vertegenwoordigers vanuit het veld die ons van feedback hebben voorzien.

STEUNPUNT PASSEND ONDERWIJS

Het Steunpunt Passend Onderwijs ondersteunt scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden in het primair en voortgezet onderwijs bij de vormgeving van passend onderwijs.

www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl

Steunpunt Passend
Onderwijs

VO RAAD

PO RAAD

Nederlands
Jeugdinstituut

Expertisepunt

NVSNVL

De vereniging voor alle
begeleiders in het vo en mbo

ECIQ

leren zonder belemmering

Sectorraad
Praktijkonderwijs

ECBQ

DE
ONDERWIJS
SPECIALISTEN